

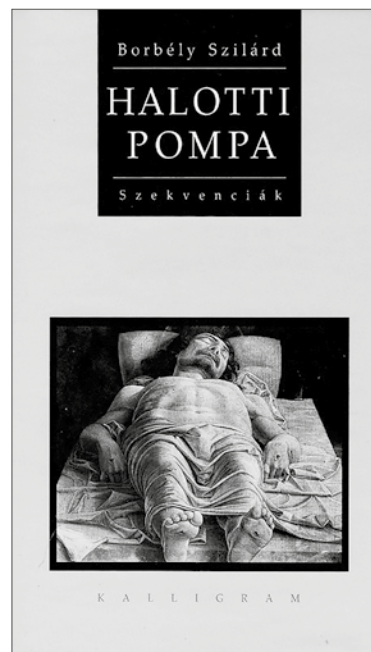
Szabó Fanni

Félbehagyott imaként keringünk

Borbély Szilárd *Halotti pompa* című kötete mögött személyes tragédia áll. A könyv végén lévő jegyzetekben olvasható a *Rablógyilkosság szenteste* című rendőr-főkapitánysági tájékoztató. A költő édesanyját megölték, édesapját életveszélyesen megsebesítették. Egy interjú során elhangzott mondat viszont rávilágít arra, hogy a versek megírásának személyes katalizátora nem lehet az értelmezés háttérében mindig a megoldás. A történetet elemeire kell bontani és nem a mélyét, hanem az árnyékait kell keresni, hogy utána találgathassunk a testre, ami által a történet falra vetült. Minden megfejteni való újabb rejtéllyé bomlik. Borbély Szilárd az interjú során azt mondta, „én egy pont vagyok, ahonnan kilátás nyílik valamire, és meg kéne próbálni megfejteni azt, ami körülöttem van, és amiben én is benne vagyok, hogy mit is jelent” (*Elmozdulások – Beszélgetés Borbély Szilárddal*, Forrás, 2008. (40. évf.) 7–8. sz. 107.), hogy megtudjuk, mit is jelent, amiben vagyunk, magát az örökkévalóságot kell megfejteni, ami lehetetlennek tűnik.

A kötet három ciklusból – a Nagyheti szekvenciákból, az Ámor & Psziché szekvenciákból és a Haszid szekvenciákból – áll. A hármas felosztás egységei egymásba fonódnak, de egymásba fonódásuk rámutat a tematikus kapcsolat mellett a közöttük lévő különbségekre. Három egymáshoz hasonló, mégis egymástól különböző teológiai hagyomány elemein (kereszténység, görög-római mitológia, haszidizmus) keresztül látjuk a halált, mint témát kicsúcsosodni, amit úgy jár körül a szöveg, hogy mibenlétére nem kapunk konkrét választ. Olyan különféle látásmódokat használ, amelyeknek témája és alapja egyazon dolog körül forog, de másképp válaszolnak a kimondatlan kérdésekre, amik a létezést áthatják. A teremtés, a kegyetlenség, a test, a nyelv és a lélek kérdései ezek.

A Nagyheti szekvenciákban a kereszténység központi problémáját járja körül, az örökkévalóságot, a feltámadást és annak hiányát értelmezi újra, kegyetlenül nyersnek állítja be szereplőit, úgy vágja földhöz az olvasót, hogy a mennyország és a pokol bugyraiba is elreptí, ahogy a X. versben is olvashatjuk: „a nézőt megalázzák azzal, / hogy fejét nem tudja elfordítani, / miközben látja önmagát”. Látjuk önmagunkat, nyers és hús-vér valónkban, látjuk, ahogy Krisztust „angyalok rugdosták midőn alvadt vért hányt” (VI.), miközben „mindenki otthon volt”. (XIV.) A Nagyheti szekvenciák az igazak bűnhődésének ciklusa, mert amikor „a nap alászáll, / eltűnik minden festék” (Matutinum [2]) és az angyalok kocsmaházakban bazseválnak részegen, miközben Krisztus fogait kirúgják. Mi pedig, olvasók, ott-hon vagyunk. Házunk ablaka ez a ciklus, amin keresztül a magából kivetkőzött létezést nézzük, szemünk előtt egyszerre tűnik minden drasztikusan tisztának. Mégis az értelmét keressük Istennek, az

ÚJ OLVASÓ

embernek, a halálnak, ami miatt nem értjük a lélek és test fogalmát, amit a végtelen keretébe helyeztünk és az örök fogalmával töltöttünk meg. Pedig „nem mást jelent a szó talán, / hogy Örökkévalóság, / mint azt, amit a szó jelent”. (Aeternitas [4])

Az Ámor & Psziché szekvenciák tematikusan kapcsolódnak az előző ciklushoz, mégis teljesen más, újszerű megközelítést alkalmaznak a versek. A Nagyheti szekvenciák fogalmi kérdéseinek egészen másként levetített árnyék-halmazának testét járja körül. Megjelennek a modern kifejezések, mint például a sejt, a gép, a képernyő. Ezeket a szavakat mégis úgy építi bele az ókori görög mitológiába, hogy észrevétlen az átmenet, az érzelmekkel, a csókkal, a testiséggel, az animális vágyakkal párosítja őket. Ámor és Psziché történetének folytonos vesszővetbe helyezése és a modern kor elemei tökéletesen illeszkednek egymáshoz a versekben. Az átfedésből érezhetjük, hogy a múlt, a jelen és a jövő lényegi kérdései ugyanazok, csak a bőr más, amibe bújtatva feltesszük őket magunknak. Ez a ciklus a test és nyelv kérdése. A testet gépnek állítja be, ahogyan azt *A vírus neve: Killer Amor* című versben is olvashatjuk: „Aludt a test. És álma algoritmus. / Az élet az.” Viszont a steril képeket meghökkentően morbid, letisztultan végigvitt, de erős érzelmekkel társítja, amik így, ebben az erős kettősségben, dinamikus és folytonos kölcsönhatásban játszva jelennek meg előttünk. A szerelem erőszakos testi vágyként jelenik meg, a halál pedig a végesség fogalmának bizonytalan és nagy horderejű érzelmi töltetével felkavaró jelenségként működik. A kíméletlen közöny, a nyers erőszak, a test húsként való ábrázolása, a fogalmak bizonytalan jelentése az, ami kétségek között tartja az olvasót. *A XXVIII. A vaskor visszatérte* című versben egymás mellett láthatjuk ezt a két, elemeiben is kifordított jelenséget:

„(...) és a költők nem
győzték kifinomult magyarázataikkal
távol tartani kortársaikat az istenek

ismerős dühétől. „Olyanok ők, mint
bárki közülünk” mondták, s szeretkezés
közben, a kék csúcán ölték meg a nőket.”

Egymásba kapcsolódnak, kirajzolódik mindkettőnek a ciklusban érvényesülő hangulata, ahol „a gyönyör nem /ismeri a könyörületet, de nem talál /megnyugvást a testi a fájdalom-ban sem.” (XI. *A mosoly emblémája*)

A ciklus másik felvetett problémája a nyelv kérdése. Borbély Szilárd a *XXIV. A hangok emblémája* című versben azt írja, hogy: „A nyelv a legkegyetlenebb. Nem emberi. / Csupán jelek játéka és szabályok hideg / rendje. Egyetlen ember sem tulajdonosa / a nyelvnek, amit beszél, hanem kölcsön // kapta.” A nyelv, mint reprezentáció jelenik meg. A valóság reprezentált mása, ami ezáltal nem lehet sajátunk, nem mi formáljuk, hanem a világ, a tőlünk külön álló elemek, amiket mi saját értelmezésünk szerint kódolunk, ezáltal a nagy egész részévé válunk. Részeinek magyarázásával saját magunkat próbáljuk értelmezni, hogy megtudhassuk, beilleszthetőek vagyunk-e a mindenségbe, ami, ahogyan a *Pillangó enigmájában* írja, az élet közönyével, a halállal szemben, biztonságot ad. Borbély ebben a ciklusban ezt úgy érzékelteti, hogy ez a személy szerinti kódolás, a nyelv megértése az istenek által közvetített kódok alapján működik. Érzékelteti, hogy nincs hatalmunkban célunkat elérni, kis egészsékként létezni, hanem beleolvadunk a minden egészébe, az istenek világába, ahogyan *XXXII. Az istenek, az istenek* című versében írja:

„Az istenek világa néma, csak a tettek
vannak: a nyers erőszak és a féktelen
kegyetlenség. És szavaik sincsenek
a kegyelemre. Az emberi fogalmak

szerint ártatlan áldozat vonítva
pusztul el. Ordítása időtlen, és
részvét nélkül visszhangzik. Halála
után talán istenné teszik az istenek.

De nem beszélnek. A jeleket csak az
emberek értelmezik. A halhatatlanok
rettenetesek. (...)”

A harmadik könyv, a Haszid szekvenciák a test és a lélek teremtésének, Isten és ember kapcsolatának, az emberi bűnök és azok eltakarásának ciklusa. Ezeknek a szekvenciáknak a három szereplője a magyarországi haszidizmus három nagy alakja: Taub Eizik kállói, Mózes Teitelbaum sátoralja-

új helyi és Friedmann Hersele olaszlisztkai cad-dikok, akiket csodarabbiknak tekintettek és ma is szentként tisztelnek. Az ő tanaik, elmondásaik alapján tárgyalja a test, lélek kérdését. Az előző két felvázolt hagyományrendszer kérdéseit (katolikus, antikvitás) összegzi a *Krisztológiai episztola II.* (1) részében: „A görögök a nyelvben istenekre / letek, míg Európa a Szó és a Tárgy viszonyát / kutatta. Azt akarta tudni, vajon hová tűnnek / a szavak, miután a Lélek átlép a halálba. És / hová lesznek a tárgyak (a Test, mint / tárgy, épp úgy) az Utolsó Ítélet után? / A keresztények azonban a szavak és / mozdulatok viszonyát vizsgálták. Krisztus”. A mozdulatokat és szavakat beépíti a teremtés folyamatába, mindennek helye és jelentése van. Az irányok, a betűk, a számok (hiszen a héber ábécé 22 betűből áll, a betűknek pedig számértékük van) nagy jelentőséggel bírnak a teremtéstörténetben, mindennek létezik átvitt számsora, ahogy a testnek, léleknek is első megjelenésüknél. Ezt a kérdést, hogy melyik, melyik helyen áll és melyik jön a másik után, több versben is felveti. Ilyen például a *VII.* (1) vers: „Amikor Isten megteremtette az első / embert, csak árnyékot teremtett / neki. Az Árnyék azonban akkor még / maga volt a világban látható Fény. / Nem volt nappal és nem volt éj, / az ember csak állt ott. És Isten / nem értette, hogy miért álldogál. / Keresett akkor neki testet is, / hogy le tudjon pihenni. És amikor / az Árnyék elfáradt, találkozott a Testtel. / Ekkor keletkezett az anyag világa.” A lélek fogalmát is érdekesen mutatja be, az előző ciklusokhoz képest itt szintén a folyamat és a folyamat lépcsőinek sorrendjében

haladva magyarázza a nem megfoghatóságot, tanmesék segítségével, mint például a *XI.* (1) versben: „A Lélek azonban túl nagyra sikerült, / és rá kellett parancsolni, hogy menjen / be a Testbe. Amikor már bent volt, Isten / lepecsételte a száját az Énnel, hogy ne / jöhessen ki. Csak ha Isten mondja: „Én.” Az emberek bűneinek Isten általi eltakarását meghökkentően ábrázolja a *XV.* (1) versben: „Isten azért nem mozdulhatott meg, / mert a Messiás Dicsősége állt mögötte, hiszen / épp Sábész volt. Ugyanis az Úr ekként takarta / el a Messiás szeme elől a Bűnt. Mert ekkor / még korai lett volna, ha eljőjj a Megváltó. Hisz / épp Szombat délután volt. A Rossz Angyal / mondta: „Így lesz mindig.” És rá a Jó: „Ámen.”

Borbély Szilárd kötetét lassan kell olvasni, lehetőleg olyankor, amikor egyedül vagyunk. Versei erős és határozott mozdulatokkal lékelik koponyánkat. Visszavonhatatlanul mély vágásokat ejtenek az emberen sorai. A könyv elolvasása után mi is megértjük, amit Borbély mindenkinél jobban értett: „Az ember élete ugyanis egyetlen / fohász, amely Isten fülét keresi. A / félbehagyott ima kering a Létezésben, / és újraszüli azt, aki nem tudta / befejezni. (XIX. [2]) Mi is félbehagyott imaként keringünk, kérdéseinket pedig szüntelen újraszüljük a Létezésről. Miután a *Halotti Pompát* végigolvastuk, rájövünk, hogy „a Végtelen / kiejtve végeérhetetlen, mint a / kiáltás és oly halk, mint a sóhaj.” (VI.)

Borbély Szilárd: *Halotti pompa*, Kalligram, 2014.